

geldiğinden Türkçe'de "darağacı" şeklindeki kullanımı eskiler tarafından galat kabul edilmiştir.

Dâr kelimesi edebî metinlerde, aslârak öldürülen Hallâc-ı Mansûr'a (ö. 309/922) telmihen Mansûr kelimesiyle tamlama halinde (dâr-ı Mansûr) veya onunla ilgili diğer özelliklerle bir arada kullanılmıştır. Genellikle darağacı ipiyle birlikte sevgilinin saçı için benzetilen olur; âşığın canı, gönlü veya kendisi Mansûr'a, asılmış olduğu zülûfler de dâra benzetilir. "Dâr-ı siyâset" tamlaması dâr ile aynı anlama gelir. Aşk gönül Mansûr'unun dâra çekildiği savaş meydanıdır. "Yûsuf u Züleyhâ" kıssasına telmihle Yûsuf güzelliğindeki sevgilinin kâkûlünün ucundaki her ben, "güzellik Mısırlı" içine asılmış bir Habeş'e benzetilirken kâkûl dâr şeklinde tasavvur edilir. Sevgilinin yanağı ateş, iki zülûf üstündeki kaşları Hz. İbrâhim kıssasına telmihen "siyâsetgâh-ı İbrâhîm"dir. Dâr bazan pergelge şekli benzerliği bakımından da ele alınır. Süffelerin dârü's-selâmî (cennet) istemelerine karşılık âşık sevgilinin zülûfünün gamı ile dâr-ı melâmeti yani kınanmayı ister. Dâr genellikle Arapça ve Farsça'daki anlamlarıyla tevriyeli olarak kullanılmıştır.

Divan edebiyatında evle ilgili şiirlere ve özellikle devlet büyüklerinin yaptırdığı köşkleri öven kasidelerin nesib bölümlerine "dâriyye" adı verilmiştir.

Alevî ve Bektaşîler'de âyîn-i Cem'in icra edildiği meydanın ortasındaki özel yere dâr denir. Muhib dârda okuduğu *terceman**dan sonra orada bulunanların rızâsı ile tarikata girmiş olur. Biatını tekrarlayan can da dârda yine aynı işlemi yaptıktan sonra babaya gidip arakiyesini tekbirletir. Alevî-Bektaşî erkânını anlatan nefeslerde dâr sözüne çokça rastlanır.

BİBLİYOGRAFYA :

Burhân-ı Kâtî Tercümesi, I, 232; *Türk Lugatı*, II, 685-688; Mustafa Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İstanbul 1954, s. 58; Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1991, s. 130; Mehmed Çavuşoğlu, *Necatî Bey Divânı'nın Tahlili*, İstanbul 1971, s. 103; Harun Tolasa, *Ahmed Paşa'nın Şiir Dünyası*, Ankara 1973, s. 64, 126, 163; Abdülbâki Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul 1977, s. 83-84; Cemâl Kurnaz, *Hayâlî Bey Divânı (Tahlil)*, Ankara 1987, s. 113, 210, 258, 345, 407; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara 1989, I, 222; Dihhudâ, *Luğatnâme*, XIII, 42-43; Pakalın, I, 393-394; *TDEA*, II, 194; G. Marçais, "Dâr", *EJ*² (İng.), II, 113-114.

CEMÂL KURNAZ

DÂR (Benî Dâr)

(بنو الدار)

Kahtânîler'e mensup
bir Arap kabilesi.

Hicretten yaklaşık iki asır kadar önce Arabistan'ın kuzeyine göç ederek Suriye ile Mısır arasındaki bölge ile Irak yöresine yerleşen ve Hîre Krallığı'nı kuran Lahmîler birçok koldan meydana geliyordu. Bu kollardan biri Dâr olup kabilenin şeceresi Dâr b. Hânî b. Habîb b. Nûmâre b. Lahm şeklinde sıralanıyordu.

Bizans İmparatorluğu'na tâbi olan Benî Dâr'a mensup bir grup Mûte Savaşı'nda (8/629) İslâm ordusuna karşı Bizans'ın saflarında yer almıştı. Bizans nüfuzu dinî alanda da kendini göstermiş ve Benî Dâr ve Lahmîler'in birçoğu Hıristiyan olmuştu; hatta Hıristiyanlık Hîre Krallığı'nın resmî dini sayılıyordu.

Ancak 9 (630) yılında Hz. Peygamber'in Tebuk'e yaptığı sefer çevrede büyük yıkımlar uyandırmış ve tesir icra etmişti. Hz. Peygamber bu seferden döndükten sonra Benî Dâr aynı yıl Medine'ye on kişilik bir heyet göndererek İslâmiyet'i kabul ettiklerini bildirdiler. Bu heyette meşhur sahâbî Temîm ed-Dârî de bulunuyordu. Heyetin isteği üzerine Hz. Peygamber Benî Dâr'a, Bizanslılar'a ait o civardaki iki köyü fethettikleri takdirde bunları kendilerine *iktâ** edeceğine dair bir ahidnâme vermişti.

Rivayete göre Benî Dâr'a mensup olan heyet Hz. Peygamber'in ölümüne kadar Medine'de kalmış ve kendilerine Hz. Peygamber'in emriyle Hayber gelirinden tahsisat ayrılmıştı. Bu tahsisatın devam ettirilmesi konusunda Hz. Peygamber'in vefatından önce bir vasiyette bulunduğu kaydedilir.

Daha sonraki dönemlerde Benî Dâr hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi mevcut değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 343-344; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâse), s. 102, 291; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 96; İbn Düreyd, *el-İştikâk*, s. 155, 377; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 422, 424, 477; İbn Manzûr, *Muhtaşaru Târîhi Dimâşk*, V, 312-316; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 61; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü kabâ'ili'l-'Arab*, Beyrut 1982, I, 370; III, 1011-1012; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 132 (nr. 45); Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), I, 226-236.

AHMET ÖNKAL

DÂRÂ ŞÜKŪH

(دارا شکوه)

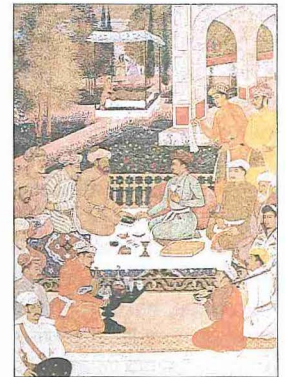
(ö. 1069/1659)

Bâbürlü şehzadesi ve mutasavvıfı.

20 Mart 1615'te Ecmîr yakınlarında doğdu. Şah Cihan'ın büyük oğludur. Annesi, hâtrısına Tac Mahal inşa edilen ve daha çok Mümtaz Mahal diye anılan Ercümend Begüm'dür. Muhammed Dârâ geleneğe uygun olarak İslâmî eğitim gördü; Arapça, Farsça ve Sanskritçe öğrendi. Özellikle nazarî ilimlerle ilgilendi, dinî ve tasavvufî bilgisini takviye etmek için bu sahadaki eserlerin belli başlılarını inceledi. Kendisine ilâhî bilgi ve ilhamın verildiği inancı ile bu yoldaki çalışmalarını daha da arttırdı.

Şehzade Dârâ 1633'te 12.000 "zat" (6000 "suvarlık") bir mansaba sahip bulunuyordu. Aynı yıl Safevîler'in Kandehar'ı tehdit etmeleri ve bunu 1642'de tekrarlamaları üzerine şehri savunmaya giden orduda kendisine önemsiz bir kumandanlık verilmişti. 1645'te İlahâbâd sūbedarlığına (valilik) getirildi. 1647'de Lahor, 1649'da Gucerât sūbedarlıkları da buna ilâve edildi. Bu vilâyetleri nâibleri vasıtasıyla idare ediyor, sahip olduğu mevkiin gerektirdiği sorumluluğu nâdir olarak yüklenabiliyordu. Son derece asabî ve görüşlerinde ısrarlı bir kişiliğe sahipti, hurafelere ve fala inanırdı. Hatta tek büyük askerî harekâtına kumanda ettiği 1652 Kandehar seferi sırasında dahi başarıyı büyüğü ve falcıların sözlerinde aramıştı. Ancak Kandehar'ı geri alamaması ve başarısızlığa uğraması onun hem askerî hem de siyâsî itibarını oldukça sarstı.

Şah Cihan, çok sevdiği oğlu Dârâ'nın devlet işleriyle daha fazla ilgilenmesini sağlamak için kendisine o zamana kadar benzerine rastlanmayan 60.000 zat

Dârâ Şükûh'u bir sohbet esnasında gösteren minyatür (S. C. Welch, *İndische Buchmalerei*, şekil 36)